

Hamupipőke, a Kis Hableány és a többiek

A Háttér Kiadó által megjelentetett Lélek kontroll sorozat legújabb darabja Dalma Heyn: A vágy csendje (The Erotic Silence of Married Women) című könyve. A szerző kiindulópontja, hogy a házasság női pszichés és érzelmi állapota sokkal rosszabb, mint az egyedülállóké, a depresszió is magasabb közöttük húsz százalékkal, s ennek az az oka, hogy elhal bennük, elfojtják a nemiséget. Ezt nevezi ő a vágy csendjének. A vágy, nemiség, Heyn szóhasználatában nem szexualitást, orgazmusra való képességet, szeretkezés utáni vágyat jelent, hanem ennél sokkal tágabban a nők örömeire való képességét, ami a „vitalitás és kreativitás alapja”.

■ A nők szexualitással, családi szerepekkel kapcsolatos problémáit nem oldotta meg a szexuális forradalom, a feminizmus vagy az önségélyező mozgalmak (különösen nem a kelet-európai volt kommunista országokban, ahol a rosszul értelmezett nemi egyenlőség sokkal inkább vezetett aszexualitáshoz, mint a vágyak - szabadon artikulálható - felismeréséhez). Kultúránkban a nő mintaképe Hamupipőke, és a Kis Hableány, akik passzívok, szótlanok, jóságosak és szenvedők. A Heyn által leírt angolszász, és a magyar „feleség idol” bemutatására egyaránt alkalmas Virginia Woolf 1942-ben született leírása: „Rendkívül rokonszenves volt. Mérheterlenül bájos. A végtelenségig önzetlen. A családi élet nehéz művészetében egészen kiváló volt. Naponta feláldozta magát. Ha csirke volt ebédre, a lábát választotta. Ha huzat volt, ő ült benne. Olyan volt az alkata, hogy soha nem volt saját véleménye, saját kívánsága, mindig a mások gondolataival, vágyaival érzett együtt.”

Ezek az – igen szívós – ikonok figyelmen kívül hagyják, hogy a feleség szükségletei nem feltétlenül esnek egybe a férj és a gyermekek szükségletével, és a nő nem kizárólag abban leli örömét, ha családtagjai kedvére tesz. Ebben a körben a házasság egy mitikus hely, ami a nő számára csak jó lehet, még akkor is, ha szexuálisan nem a legkielégítőbb, ha a „kell” dominál, ha elnyom, ha alárendelt pozícióba kényszerít. Ha konfliktust hoz a feleség eredeti családjához való ragaszkodása és a férjhez való kötődése között, ha hiányzik a magánélet a házasságban, és ha tragikusan éli is meg a változást, hogy míg a házasságkötés előtt neki udvaroltak, most neki kell udvarolnia. A házasság mindezek miatt Heyn szerint csökkenti az önértékelést, mártíromságra kényszerít, és némává tesz. Hiszen az ideális nő házassági modelljének az is része, hogy ha a feleség saját vágyait, igényeit követi, akkor féltő, hogy az a család széthullásához vezet, ezért aztán ha választania kell a család és a saját vágyai között, akkor az előbbit fogja választani, mert ettől reméli, hogy a családtagjai elfogadják és szeretni fogják.

Ebben a csendben Woolf szavai, az idézet folytatása, sikolyként hat: „Szembefordultam vele és torkon ragadtam. Mindent elkövettem, hogy megöljem. Ha bíróság elé állítanak, csak azzal védekezhetsz, hogy önvédelemből cselekedtem. Ha nem öltem volna meg őt, ő gyilkolt volna meg engem.”

A vágy csendjében az is szokatlan, hogy maguk a szavak tűnnek el, a csend kezdete, elmélyülése sem állapítható meg egyértelműen, megtörni pedig megfelelő szavak hiányában nem lehet. A lányok is felismerik saját szexualitásukat, rá is csodálkoznak (ugyanúgy, ahogy a fiúk), azonban ezt csendben teszik. Ismerjük a férfiak szavait, de például Lolita gondolatait nem.

Heyn interjúalanyai a házasságtörésben találták meg ebből a fojtogató csendből a kiutat, erről mesélnek keresve a szavakat mégis őszintén, szókimondón: szexusról, testi-lelki jólétről, harmóniáról, a megcsalás lélektanáról: „Eleinte különösnek találtam, hogy a családomban olyan kevésbé törődik az én szükségleteimmel. Végül felfogtam, hogy a nőm mit próbált megérteni velem. A férjek ma ugyanúgy nem kérdezik meg a feleségüktől, mint azelőtt: drágám, ugye úgy érzed, hogy teljesülnék a legbelsőbb vágyaid? Megkockáztatva azt is, hogy ez úgy hangzik, mint egy unalmas hajfesték reklám, tudom, hogy törődöm kell önmagammal! Úgy érzem, hogy nem lehetek jó sem a férjemnek, sem a gyerekeknek, ha saját magammal nem vagyok jóban. Így aztán megpróbálok a magam útját járni...Képmutatónak érzem magam, mint azok a nők, akik kényelmes cipőt viselnek, de a kirakatokban állandóan a magas sarkú topánkákat lesik. A férjeik támaszkodnak rájuk, tisztelik őket, de nem nagyon akarnak lefeküdni velük. Az emberek jónak tartják őket, mert annyira nem-szexisek...” Heyn a fejezet végén, az interjúalanyok beszámolója alapján a következő végkövetkeztetést vonja le: „...{a nő} a végső kérdéshez érkezik, ahhoz a kérdéshez, amely megkérdőjelezi idealizált önmagáról alkotott képét... Azzal, hogy az öröm az övé, csak a karját kell kinyújtania érte. De az ár, amit fizetnie kell, rettenetes. Fel kell adnia önmaga női jóságába vetett hitét, amit egész életében vallott és soha nem kérdőjelezett meg. Betölti a vágy, de ragaszkodik a hűséghez éppen olyan erős. Tudja, hogy a házasságtörés méri a legmegrendítőbb csapást arra az acélbörtönre, amelyben a feleségek mindig is éltek. Ez a legerőteljesebb eszköz, amivel összetörheti azt.”

Heyn könyvét egydimenzióssá teszi, hogy csak a házasságtöréssel – mint a vágy csendje megtörésének eszközével – foglalkozik, egyéb alternatívákat nem tár fel. S ezzel kiragadja a házasság konvencióján való felülemelkedés legkonvencionálisabb módját (Bovaryné). Ezen a dimenzió belüli tejjességre törekszik ugyan, de minden tény az előfeltevés szolgálatába állít, hogy a nők nem a szex (vagy a szex hiánya, a házasság hibái miatt) lépnek félre, hanem mert rég elfeledett önmagukat keresik. Ahogy Heyn mondja: „Az interjúalanyok meglepő felfedezéseket tettek magukról, és ennek katalizátora a félrelépés volt.”

A könyv legnagyobb pozitívuma, hogy leleplezi azokat a hazugságokat (közhelyeket), mint: a nők monogámok, a férfiak poligámok, a félrelépőknek rossz a házasságuk, a nőnek szerelmesnek kell lennie abba, akivel szexuális kapcsolatot létesít. Felmeri tenni azt a kérdést is, hogy mi a valódi probléma a házasság, vagy a monogámia? S hogy a nők házasság előtti sze-

xuális tapasztalatszerzésének elterjedése gyakorol-e befolyást a házasságra, házasságtörésre? Vagy inkább ezeknek a tapasztalatoknak az eltemetése? Heyn szerint nem a házasság, mint olyan, okozza annak a bonyolult tulajdonsághalmaznak a pusztulását, amit női szexualitásnak nevezünk. Éppen ellenkezőleg, hihetetlen lehetőségeket kínál arra, hogy a nők felfedezzék és kifejezzék azt. Mégis, a házasság alkalmából találkoznak potenciális tolvajukkal, a „tökéletes nővel”. Ő az – nem a férfiak, nem a férfiek – aki veszélyezteti a menyasszony érzelmi, szexuális és lelki jólétét. Ő a legalattomosabb szexuális bűnöző.

A nők házasságtörése tehát elvezethet az „én újralfelfedezéséhez”, az önértékelés, önbecsülés visszanyeréséhez. Egyesek házasságát stabilizálja, másokét felrobbantja. A kötetben megszólaló pszichológusok szerint egyénfüggő, hogy kinek kell a férj előtt feltárnia viszonyát, és kinek tanácsolják azt, hogy hallgasson róla. Sajátos, hogy a nő félrelépése azért vezet nagyobb arányban (40%) váláshoz, mint a férfi félrelépése (30%), mert a férfiak szocializációja nem készíti fel őket arra, hogy megcsalhatják őket. Először dühösek, majd lesújtja őket a hír (a nőknél ez fordítva van) ráadásul a férfiak „jogos tulajdonukban” is sérelmet szenvednek.

Dalma Heyn könyve nem ad feloldozást annak, aki félrelépett, és nem biztatja félrelépésre azokat, akik mindezedig hűségesek voltak, csak a megértést segíti feltárva az okokat, tényeket, tradíciókat, a nők előtt is rejtve maradt belső folyamatokat, mítoszokat és hazugságokat.

Nehéz megjósolni, hogy sikerkönyv lesz-e Heyn munkája. A feminizmusnak, a nők szexuális identitásának, házasságon belüli (és kívüli) identitáskeresésnek dokumentumai későn, és gyakran csupán kiüresítve, érdemi szakmai kritika nélkül kerülnek Magyarországra. Kevés szépirodalmi mű foglalkozik a témával, és ugyanúgy híján vagyunk a téma női megfogalmazóinak is. Závada Pál 1997-es munkája, a Jadviga párnája üdítő kivételként (noha ismét férfiszemmel) szól a nők útkeresésével: „Hisz nem tudtam, hogy lehetséges írni másképpen, mint abban a tónusban, hogy nekem nincs és nem lehet nőmön kívül örömöm senki...Hogy akkor éltem csak valaha is, ha énrám ragyogott Jadvigám, ki mégis avval taszit folyton az embernek nem való létbe, hogy elfordul tőlem, és megcsal. Egyszer (úgy rémlik, ittasan) úztem ugyan a papíron egy más női ölebbe vezető képzeletjátékot, ám annak egyéb igazi mozgatója a keserűgésnél s a pusztta testi vágynál akkor nem volt. Mely vágyakozás tárgya, hiába költöztettem szándékosan képzelt női típusokba százszor is, akkor is, mert hiába is, vertem egy ízben Naplóm felett az asztalt részegen. Hát mi kell még ahhoz, hogy őt a szívből kivesszem, ha az sem elég, hogy gyermeket fogan másvalakitől?! Hogy nem tud, nem képes, nemhogy a szívem és ez a vakon is folyton csak reá sóvárgó testem se szabadulni tőle!”

Gyurkó Szilvia

Dalma Heyn: *A vágy csendje*
Lélek kontroll-sorozat, Háttér Kiadó, 2003

Kutatási beszámoló a gyermekbántalmazás területéről

Tanulmányunk a gyermekek ellen elkövetett bántalmazásokkal foglalkozik. A kutatás leginkább arra kereste a lehetséges válaszokat, hogy mennyire ismerik a gyerekek az őket megillető jogokat, az őket ért bármilyen sérelem, bántalmazás esetén kihez fordulhatnak, kiből bíznak meg, kitől kérnek, kérnének segítséget. Fontosnak tartjuk e téma minél szélesebb és mélyebb feltárását, mert bár manapság a sajtóban, médiában felkapott téma lett a gyermekek ellen elkövetett bántalmazás (leginkább a szexuális visszaélések), ám valószínűleg a bántalmazások többsége nem kerül a felszínre, nem szerzünk róla tudomást. Fontos lenne, hogy minél szélesebb körben ismertté váljon az, hogy ilyen esetekben kihez, hová fordulhatnak segítségért az áldozatok, hogy problémáikkal ne maradjanak egyedül. Rendkívül tanulságos, hogy a Gyermekvédelmi törvény bevezetése után öt, az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének ratifikálása után több mint tíz évvel mit gondolnak és tudnak minderről maguk az érintettek: a gyerekek. Salamon Tímea kutatási beszámolója.

■ KÖRÜLMÉNYEK

Kutatásomat Nagyatádon, szülővárosomban végeztem. A környezet így nem volt számomra ismeretlen, sőt amennyire lehet, segítette munkámat. Otthonosan tudtam mozogni a vizsgálatban megjelölt intézmények között is, egyik iskolának magam is diákja voltam nyolc éven át. A kutatás során jó tapasztalatokat szerezhettem mindenütt. Mindhárom általános iskolában kedvesek és segítőkészek voltak velem az igazgatók, tanárok, valamint a gyerekek is szívesen fogadtak és segítettek munkámat.

Tudomásom szerint nem volt még ilyen jellegű kutatás Nagyatádon, így hivatkozni sem tudok korábbi kutatások ered-

ményeire. / 1998-ban volt egy felmérés a hatodik, hetedik, nyolcadik osztályosok körében az alkohol, kábítószer ismeretével kapcsolatban, ám ennek eredménye az általam vizsgált témát nem érinti. /

Három iskola egy-egy ötödik osztályával vettem fel a kérdőívet. Így az általam feltárt adatok nem nagy számú megkérdezett adataira vonatkoznak.

Az iskolák igazgatóival pár héttel korábban már felvettem a kapcsolatot személyesen, illetve telefonon és ismertettem velük kutatásom lényegét. A tanárok együttműködésével lehetővé vált, hogy a gyerekek pedagógus jelenléte nélkül töltsék ki a kérdőívet, melyet azért is tartottam fontosnak, hogy a gyerekek ne